

УДК 657(477)(045)

**ОРГАНІЗАЦІЯ АНАЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ СКЛАДАННЯ
ТА ОЦІНКИ БАЛАНСУ ПІДПРИЄМСТВ**

**Шурпенкова Руслана Казимирівна, к.е.н., доцент,
ДВНЗ «Університет банківської справи»
Львівський навчально–науковий інститут**

**Ruslana Shurpenkova, PhD, Higher State Education Institution «Banking
University», ruslana.shurpenkova@gmail.com**

Анотація. У статті визначено особливості раціональної організації аналізу складання та оцінки балансу. Наведено основні етапи методики проведення аналізу балансу на підприємстві.

Ключові слова: аналіз, організація, аналітичний процес, баланс, підприємство, оцінка.

Об'єктивною умовою підтвердження ефективної діяльності будь – якого підприємства протягом року є дотримання показників фінансової стійкості, основні з яких розраховуються на підставі звіту про фінансовий стан (далі баланс), котрий є не просто складовою методу бухгалтерського обліку, його елементом, а найважливішим документом бухгалтерської звітності, суттєвим джерелом інформації для управління, планування, організації виробництва, нормування, аналізу, контролю. За балансом, як формою фінансової звітності зовнішні і внутрішні користувачі мають змогу оцінити стан ресурсів підприємства та джерела їх формування, а також ступінь фінансової незалежності.

Проблемам змісту, форми та методики складання балансу присвячені праці багатьох вчених, а такі відомі дослідники, як І.Ф. Шер, І.П. Руссіян, Р.Я. Вейцман, О. П. Рудановський, Л. А. Бернстайн, М.С. Лунський, В.Д. Белов, висунули баланс на передній план теорії бухгалтерського обліку.

Суттєвий вклад у розвиток теоретичних питань балансу як елементу методу бухгалтерського обліку внесли вітчизняні науковці, зокрема С. Яцишин [5], Ф.Ф. Бутинець, Й.Я. Даньків, О.А. Дубінін, М.В. Кужельний, Ю.А. Ночовна, Ю. О. Кузьмінський, В. А. Куценко, М.Я. Остап'юк, В.В. Сопко, В.П. Солдатов, Л.В. Чижевська, а також російські вчені: Н.О. Бреславцева, В.І. Ткач, В.А. Кузьменко, Я.В. Соколов, Н.О. Сергєєва.

Окремі дослідники пов'язують проблеми балансу з питаннями розробки та удосконалення методики аналізу фінансової стійкості. Так, глибокий аналіз поняття фінансової стійкості та факторів, що впливають на її формування, проведено Д.Б. Базаржановим, Л.В. Донцовою та Н.А. Нікіфоровою сформульовано завдання аналізу фінансової стійкості.

Сутність поняття фінансової стійкості визначають Л.А. Лахтіонова, В.В. Бочаров, Ю.С. Цал–Цалко, З.Ф. Петряєва, Т.Т. Хмеленко, Т.Ф. Азаренков, В.І. Танін. Розробниками найбільш відомих методик аналізу фінансової стійкості є А.Д. Шеремет та Р.С. Сайфулін. Питанням удосконалення методики аналізу фінансової стійкості присвячені праці Г.В. Савицької, В.І. Стражева, В.О. Мец, Є.В. Мних.

За НП(С)БО №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» баланс (звіт про фінансовий стан), як головна складова фінансової звітності – звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал [1].

Залежно від того, яка інформація використовується у фінансовому аналізі, якими є мета та об'єкти дослідження, суб'єкти користування результатами аналізу, розрізняють два його види (рис.1):

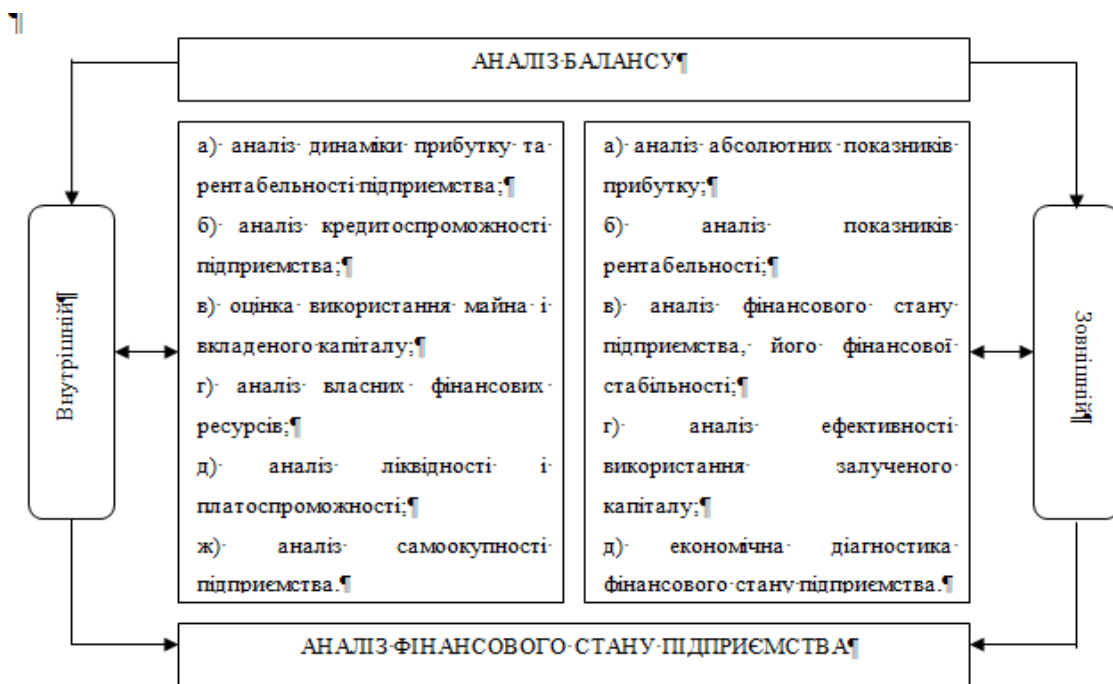

Рисунок 1 – Різновиди аналізу фінансового стану

Необхідними умовами успішного аналізу балансу є:

- розуміння господарсько–економічних умов аналізованої організації, цілей і стратегії її розвитку;
- використання інформації про принципи обліку та формування звітності (облікова політика);
- володіння методикою аналізу балансу;
- складання ефективної та детальної програми аналізу.

Для того, щоб проаналізувати всі питання фінансового стану підприємства, необхідний етап, що передує проведенню аналізу, тобто приведення звітного балансу до такої форми, що, з одного боку, уможливорює об'єктивний аналіз, а з другого – є максимально зручною для проведення аналітичних розрахунків [4, с. 80–90].

Методика проведення аналізу балансу передбачає чотири основні етапи, що зображені на рисунку 2.

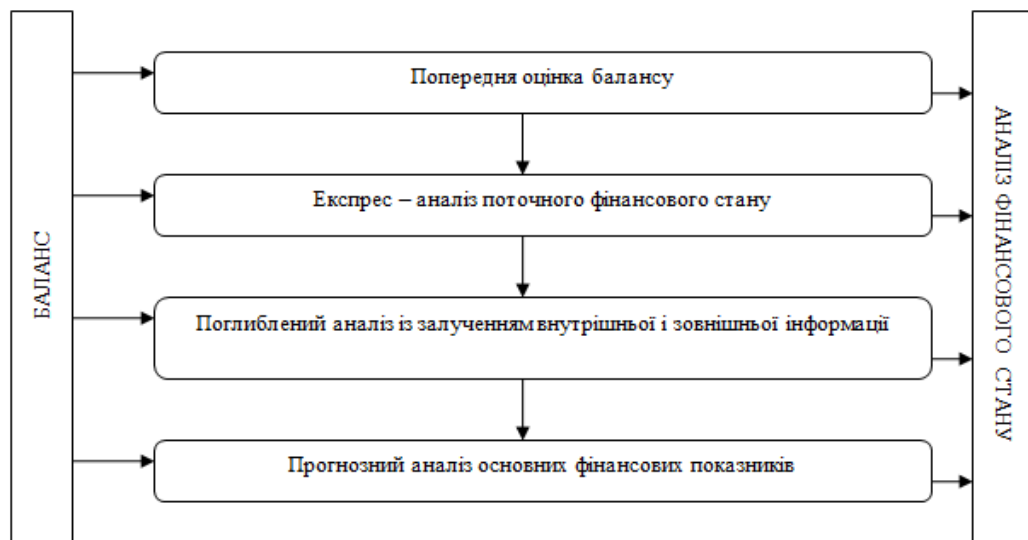

Рисунок 2 – Етапи проведення аналізу балансу

1. Попередня оцінка – оцінка надійності інформації, читання інформації і загальна економічна інтерпретація показників бухгалтерського балансу. Головна мета на даному етапі – оцінити ризик, пов'язаний з використанням наявної інформації, зробити загальні висновки стосовно основних показників, що характеризують величину оборотних і позаоборотних активів, власного і позикового капіталу, виявити основні тенденції зміни показників, намітити напрями деталізації (поглиблення) аналізу.

Надійність інформації визначається якістю облікової роботи в організації та системою внутрішнього контролю. Обов'язкові умови, що забезпечують реальність балансу:

- узгодженість балансу з бухгалтерськими книгами і документами;
- відповідність результатами інвентаризації, тобто інвентарність балансу;
- коректність оцінок статей активів і пасивів, що забезпечують відповідність інформації балансу реального майнового і фінансового стану організації.

2. Експрес–аналіз поточного фінансового стану – розрахунок фінансових коефіцієнтів і інтерпретація отриманих результатів з позицій оцінки поточної та довгострокової платоспроможності, здатності до збереження і нарощування капіталу. Головна мета на даному етапі – звернути увагу керівництва організації, кредитного інспектора або іншої особи, що приймає рішення, на принципові моменти, що характеризують фінансовий стан організації, і сформулювати основні проблеми та ключові питання, які необхідно з'ясувати в процесі подальшого, більш глибокого аналізу. Експрес–аналіз балансу проводиться в кілька етапів.

Мета першого етапу – переконатися в тому, що баланс готовий до читання. Для цього проводиться проста рахункова перевірка балансу за формальними ознаками і по суті. Необхідно перевірити правильність заповнення граф, наявність усіх необхідних форм і додатків, перевірити валюту балансу і всі проміжні підсумки, а також перевірити, чи всім вимогам П(С)БО відповідає складений баланс. Тут, експрес-аналіз показників балансу підприємства здійснюється в динаміці за допомогою персональних комп'ютерів, при цьому застосовується проста система аналітичних таблиць, послідовний перегляд яких даватиме повну інформацію про фінансовий стан підприємства. Це можуть бути:

- господарські засоби підприємства (величина господарських засобів, основні засоби, нематеріальні активи, оборотні кошти);
- основні засоби підприємства та їх структура (вартість основних фондів, у тому числі активної частини за первісною та остаточною вартістю, коефіцієнти зносу та відновлення);
- структура і динаміка оборотних коштів (підсумок розділу 2 активу балансу);
- основні результати господарської діяльності підприємства (подаються в динаміці): обсяг реалізації, прибуток, рентабельність;
- ефективність використання фінансових ресурсів (містить показники відсотків усіх фінансових ресурсів, у тому числі власних і залучених, а також рентабельності фінансових ресурсів).

Мета другого етапу – ознайомлення з примітками до звіту, оцінка тенденції основних показників діяльності, отримання можливої якісної модифікації в майбутньому фінансового стану підприємства.

Мета третього, основного етапу в експрес-аналізі – читання балансу. Він передбачає попереднє загальне ознайомлення з результатами роботи підприємства і його фінансовим станом безпосередньо за бухгалтерським балансом, а також розрахунок коефіцієнтів, що характеризують фінансовий стан підприємства. Під час читання балансу з'ясовують:

- характер зміни підсумків балансу і його окремих розділів і статей;
- доцільність розміщення майна підприємства;
- поточну платоспроможність і ліквідність підприємства.

3. Поглиблений аналіз із залученням необхідної внутрішньої та зовнішньої інформації. Такий аналіз може бути проведений колом осіб, які можуть сформулювати причини виниклих проблем на основі детального дослідження внутрішньої інформації. Так, наприклад, однією з причин зниження рентабельності вкладення капіталу в активи може стати зменшення ефективності одного з сегментів бізнесу.

У зв'язку з цим перед поглибленим аналізом стоїть завдання: з'ясувати, за рахунок яких статей витрат, видів продукції, центрів відповідальності відбулися виявлені негативні зміни і якими в цьому випадку повинні бути дії керівництва.

4. Прогнозний аналіз основних фінансових показників з урахуванням прийнятих рішень і оцінка на цій основі фінансової стійкості. Завдання аналізу на даному етапі – з'ясувати, як минулі події та тенденції, що скла-

лися, а також знову прийняті рішення можуть вплинути на здатність організації зберігати фінансову стійкість [4, с. 104].

Методика аналізу балансу здійснюється основними методами аналізу звітності, серед яких є наступні:

- читання звітності;
- горизонтальний аналіз;
- вертикальний аналіз;
- трендовий аналіз;
- розрахунок фінансових коефіцієнтів, що умовно можна поділити на: показники ефективності виробничої діяльності; показники ділової активності; показники ліквідності; показники фінансової стійкості.

Таким чином, правильно правильний підхід до організації та методики аналізу балансу, в контексті фінансового стану підприємства дає можливість:

1. одержати необхідний обсяг інформації про підприємство;
2. розрахувати рівень забезпечення підприємства власними оборотними коштами;
3. установити, за рахунок яких чинників змінилася величина оборотних коштів;
4. оцінити фінансовий стан підприємства за звітний період;
5. розробити та прийняти стратегічно важливі управлінські рішення для досягнення кінцевої цілі існування підприємства та вирішення поточних завдань.

Висновки. Організація аналізу балансу, є складним комплексним поняттям та інструментом, що застосовується з метою дослідження діяльності підприємства на забезпеченість фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування підприємства, доцільне їх розміщення і ефективне використання, фінансові взаємовідносини з іншими юридичними і фізичними особами, платоспроможністю і фінансовою стійкістю тощо.

Список використаних джерел:

1. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Наказ Мінфіну України від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336>.
2. Удосконалення системи бухгалтерського обліку, аналізу і контролю як інформаційного забезпечення управління суб'єктами господарювання: монографія/ авт.кол.; за ред. д-ра екон.наук, проф. В.С. Рудницького– Львів, «ГАЛИЧ–ПРЕС», 2018.– 275 с.
3. Шурпенкова Р.К. Організація і методика економічного аналізу: навч. посібник/ Р.К.Шурпенкова, І.І. Демко .– К.: УБС НБУ, 2011.– 287 с.